

УДК 330.341.2

Ольга Мосій, Світлана Шмигун

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ ЗЕРНОВИХ
КУЛЬТУР УКРАЇНИ У КРИЗОВИХ УМОВАХ**

Olga Mosij, Svitlana Shmyhun

**PROBLEMS OF SALES ON GRAIN MARKET OF UKRAINE
IN TIMES OF CRISIS**

Останнім часом у світі дуже гостро постає проблема голоду та продовольчої безпеки країн. Високі темпи зростання кількості населення у комплексі з природними катаклізмами змушують замислитись над економічними питаннями забезпечення людства продуктами харчування першої необхідності. Сьогодні виникає гостра потреба у зернових культурах, а також у наявній компетенції та досвіді вітчизняної економіки у таких питаннях. З точки зору маркетингової стратегії країни, національна економіка повинна скористатися попитом на продукцію даного профілю та задовольнити його. Це може стати шляхом піднесення економіки України та збільшення грошових надходжень, підняття рівня життя населення внаслідок майбутніх кон'юнктурних змін.

Світовий ринок зерна – це система правових відносин, які виникають між суб'єктами різних країн світу в процесі виробництва зерна, його зберіганні, торгівлі та використанні на засадах вільної конкуренції, вільного вибору напрямків реалізації та визначення цін, а також міждержавного контролю за якістю, зберіганням та раціональним використанням зерна. Аграрний сектор завжди займав значну частку українського ВВП, а виробничі можливості перевищували внутрішню потребу в зернових, тому історично склалися умови для міжнародної торгівлі надлишковим зерном. Упродовж тривалого часу Україна експортувала переважно зерно нижчого гатунку та кормове, проте зараз існує тенденція до експорту дорожчих та якісніших сортів зернових культур. Оскільки Україна входить до світових лідерів з виробництва та експорту зернових культур, існує потреба розроблення маркетингової стратегії держави в умовах прогнозованої світової продовольчої кризи.

Світовий ринок зазнав спаду у 2012 р. внаслідок несприятливих погодних умов в основних країнах-виробниках зернових, а саме: Аргентині, Австралії, Канаді, ЄС, Казахстані, Росії, США. Негативно позначились на врожаї зернових посушливі умови країн Чорноморського басейну, у тому числі України. У 2015 р. погодні умови прогноуються на сприятливому рівні. Проте постійне зростання кількості населення спричинить високий попит на зернові, оскільки вони є однією з найбільш широковживаних груп продуктів харчування. Питання світових обсягів виробництва та цін на основні товарні групи зернової номенклатури входять до компетенції Міжнародної ради по зерну. Ця організація займається контролем обсягів світового експорту та імпорту, а також прогнозуванням майбутньої ситуації на ринку зернових у світі. Рада по зерну проводить аналіз погодних умов, норми споживання зернових, прогнозування урожайності та здійснює інші, не менш важливі, функції. На найближчі п'ять років Міжнародною радою по зерну прогнозується перевищення попиту над пропозицією зернових культур у світі.

Україна як активний гравець ринку повинна скористатися надлишковим попитом і зростанням цін у майбутньому та задовольнити його. Якщо розглядати світові ціни на зернові вже сьогодні, видно значне зростання цін залежно від сорту

зерна. На зовнішньому зерновому ринку складаються дуже привабливі умови торгівлі для України. Активними імпортерами залишаються також Єгипет та Саудівська Аравія. Ці обсяги свідчать про належність України до провідних світових експортерів зернових. За зерновими культурами частка світового ринку кукурудзи, що займає Україна, складає 12,9 %, що забезпечує їй 4 місце у світі. За обсягами експорту пшениці Україна посідає 8 місце (частка ринку 4,5%), ячменю – 4 місце (18,5%). Таким чином, наша країна має суттєвий вплив на учасників ринку і визначає продовольчу безпеку багатьох країн світу. Позитивним фактором є державна політика, спрямована на сприяння експорту та посилення позицій України на світовому ринку. Зростання попиту відбудеться лише за впровадження активної політики покращення урожайності зернових. Для того, щоб наростити обсяги виробництва, необхідні значні інвестиції в оновлення основних фондів землекоробної техніки, створення посухостійких сортів зернових та закупівлю високоякісних добрив.

Основною проблемою збуту зерна на сьогодні є наявність численних посередницьких компаній, які перехоплюють основну частину прибутку від експорту. На сьогодні найбільш значними експортерами зернових з України залишаються представництва міжнародних трейдерів (ПП “Серна”, ТОВ “Луї Дрейфуз Комодітіз Україна ЛТД”, ДП “Сантрейд”, ТОВ “Кернел-Трейд”, ТОВ “Альфред С. Топфер Україна” тощо), а серед компаній з вітчизняним капіталом найбільшими є “Агроекспорт” і “Адора”. Із 600 компаній, які експортують зернові, на частку найбільших припадає близько 60-70% відвантаженого зерна. Загальна кількість експортерів практично не змінюється з роками. Більшість із них знаходяться в Київській, Одеській, Миколаївській та Херсонській областях. Одним з головних негативних аспектів участі посередника на певному етапі каналу руху товарів є те, що до вартості товару додається й маржа посередника. Це може відбитися на виробникові, який недоотримає певну частину прибутку при продажу, тому що посередник буде всіляко намагатися знизити початкову ціну товару для одержання максимально можливого прибутку. Торгова надбавка зерноекспортерів, яка містить вартість пошуку інформації, моніторингу контрактів, податкові та політичні ризики тощо в Україні, є не нижчою 10 %, тоді як в Німеччині не перевищує 5%. З іншого боку, експортні ціни, які декларуються українськими зернотрейдерами, в середньому на 10-30 % менші світових.

Для того, щоб деякою мірою покращити умови для виробників зернових, необхідно регулювати закупівельні ціни на зерно всередині країни більш жорсткими методами. Для збільшення грошових надходжень від виробництва зерна пропонується стратегія вертикальної інтеграції вперед – підвищення експорту не лише зернових культур, а й продуктів їх перероблення. Необхідно вийти за рамки іміджу сировинного експортера та підвищити обсяг експорту борошна, борошняних виробів, круп, зернових напівфабрикатів. Це підвищить завантаження виробничих потужностей наявних підприємств і забезпечить експорт нової доданої вартості. За останніми дослідженнями світовий ринок борошна зростає. Попит на борошно представлений не лише країнами, які не мають змоги вирощувати пшеницю, а й лідерами зернового ринку, що не можуть самостійно забезпечити себе борошном. Потенційними споживачами великих обсягів українського борошна можуть стати Ірак, Афганістан та інші країни найближчого географічного розташування. Найгострішу конкуренцію у торгівлі борошном для України можуть скласти насамперед країни Чорноморського басейну – Росія та Туреччина, а також країни, що знаходяться на одному географічному просторі з Україною – Франція, Німеччина, Бельгія та інші.